

โครงการการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน

หลักการและเหตุผล

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ดำเนินงาน โครงการนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๙ และโครงการนิคมการเกษตร ตั้งแต่ ปี ๒๕๕๒ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนวทางการดำเนินงานเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เพิ่มศักยภาพการผลิตโดยการสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ และศักยภาพของเกษตรกร ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชน จัดตั้งและพัฒนา ศูนย์ต้นแบบเพื่อเป็นตัวอย่างและขยายผลองค์ความรู้ ตลอดจนการรวมกลุ่ม การเชื่อมโยงการตลาด ส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของทั้งสองโครงการดังกล่าว มีรูปแบบการทำงานที่คล้ายคลึงกัน และไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควรเป็น เนื่องจากการดำเนินงานนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ยังขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการสนับสนุนงบประมาณ ทำให้ขาดความพร้อมที่จะพัฒนาและยกระดับเป็นนิคมการเกษตร นอกจากนี้การดำเนินงานในรูปแบบนิคมทั่วไปนั้น เป็นการดำเนินงานในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการบริหารจัดการพื้นที่และกลุ่มที่ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินงานนิคมของ ส.ป.ก. ที่เป็นลักษณะชุมชนหรือหมู่บ้านขนาดเล็กถึงขนาดกลาง มีการขับเคลื่อนโดยผ่านแกนนำ ดังนั้นหากมีการปรับปรุงแนวทาง และกระบวนการทำงานใหม่ จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) ซึ่งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนารายพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน จึงได้กำหนดแนวทางและกระบวนการทำงานขึ้นใหม่เป็น “โครงการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน” ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานโครงการฯ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตปฏิรูปที่ดินขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
๒. เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. เพื่อให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการเชื่อมโยงเครือข่ายและมีระบบการบริหารจัดการด้านการผลิตและการตลาดที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน

ขอบเขตการดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการฯ ได้กำหนดขอบเขต การขับเคลื่อนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

**๘ ขั้นที่ ๑ พิจารณาจากการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินที่
ดำเนินการผลิตขั้นพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง (พออยู่ พอกิน)**

ทิศทางการดำเนินงาน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพการผลิต การพัฒนาอาชีพ การเกษตร โดยน้อมนำแนวทางพระราชดำริ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยการมุ่งเน้นการลด รายจ่าย เพิ่มรายได้ โดยเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วม เน้นการพึ่งพาตนเอง และเพิ่ม ประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งนี้ ยังมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนา ศักยภาพการผลิตของเกษตรกร เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการพัฒนาอาชีพ สร้างความมั่นคง ในการดำรงชีพทางการเกษตร ทำให้มีความรักความผูกพัน ไม่มีการละทิ้ง ที่ดิน

ระยะเวลาดำเนินงาน ๓ ปี

ประเด็นการประเมิน

๑. เกษตรกรมีองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. เกษตรกรสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้จากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ
๔. การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรด้านระบบการผลิต ด้านองค์ความรู้และด้านการดำรงชีพ

เกณฑ์และตัวชี้วัด

๑. ร้อยละ ๕๐ ของเกษตรกรที่ผ่านการอบรมมีการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. เกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ มีกิจกรรมลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้
๓. ร้อยละ ๘๐ ของเนื้อที่ที่เกษตรกรใช้ดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรที่สอดคล้องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการดำเนินงาน

- เมื่อดำเนินงานผ่านไป ๒ ปี ให้ ส.ป.ก.จังหวัด สรุบบทเรียน/ประเมินการดำเนินงาน ทั้งในด้านตัวเกษตรกร ศักยภาพแกนนำ,กิจกรรมการต่อยอด,กระบวนการขับเคลื่อนงาน **ในไตรมาสที่ ๒ ของปีที่ ๓** ถ้าผ่านตามเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมิน ให้ ส.ป.ก.จังหวัด จัดทำโครงการยกระดับ พร้อมทิศทางการดำเนินงานเพื่อก้าวสู่ขั้นที่ ๒ ต่อไป โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการดำเนินงานในอนาคตว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

- หากสรุบบทเรียน/ประเมินแล้วยังไม่ผ่านเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมิน แต่ยังมีศักยภาพความพร้อมในการขับเคลื่อน เห็นควรให้ดำเนินงานซ้ำในขั้นที่ ๑ ได้อีก ๑ ปี และให้ประเมินผล/ สรุบบทเรียน ถ้ายังไม่ผ่านเกณฑ์และตัวชี้วัดการประเมินอีก เห็นสมควรยุติการดำเนินการ

❁ **ขั้นที่ ๒** พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการรวมกลุ่ม มีการช่วยเหลือพึ่งพากันในรูปแบบกลุ่ม เพื่อพัฒนากลุ่มที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ รวมทั้งการขยายพื้นที่

พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้พัฒนาอาชีพ และเป็นไปตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมยกระดับการพัฒนาอาชีพ โดยเน้นการรวมกลุ่ม มีการพึ่งพาตนเองในรูปแบบกลุ่ม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าสร้างมาตรฐานสินค้า ดำเนินการในด้านการผลิตและการตลาด เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และมีการขยายพื้นที่ในเชิงต่อยอดได้

ระยะเวลาดำเนินงาน ๑ ปี

ประเด็นการประเมิน

๑. เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ
๒. มีการพึ่งพาตนเองในรูปแบบกลุ่ม สร้างรายได้ เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง
๓. พัฒนาผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่มีมาตรฐาน
๔. มีการขยายผลพื้นที่เชิงต่อยอด เพื่อยกระดับการดำเนินงานสู่ขั้นที่ ๓

เกณฑ์และตัวชี้วัด

๑. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการผลิต สามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด อย่างน้อย ๑ กิจกรรม
๒. สมาชิกในกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ มีรายได้เพิ่มจากการรวมกลุ่มกิจกรรม และพึ่งพาตนเองได้ในรูปแบบกลุ่ม
๓. กลุ่มมีผลงานด้านผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานเชิงประจักษ์อย่างน้อย ๑ อย่าง
๔. มีการขยายพื้นที่และ/หรือเพิ่มจำนวนเกษตรกรเชิงต่อยอด เพื่อยกระดับการดำเนินงานสู่ขั้นที่ ๓ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ จากพื้นที่และ/หรือเกษตรกรเดิมทั้งหมด

วิธีการดำเนินงาน

เมื่อดำเนินงานเข้าสู่ไตรมาสที่ ๓ ให้ทำการสรุปทบทเรียน/ประเมินผลการดำเนินงาน ถ้าผ่านตามเกณฑ์และตัวชี้วัดในการประเมิน ให้ ส.ป.ก. จังหวัด จัดทำโครงการก้าวสู่ขั้นที่ ๓

ทั้งนี้ การดำเนินงานในขั้นที่ ๒ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ พึ่งตนเองได้ในรูปแบบกลุ่ม อาจต้องมียกย่องที่จำเป็นต่อการผลิต สามารถได้รับการพิจารณาสนับสนุน

หมายเหตุ การดำเนินงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง (นิคมฯ เดิม) ในบางพื้นที่ เมื่อได้ทำการสรุปทบทเรียน/ประเมินผลตามเกณฑ์ตัวชี้วัดแล้ว พบว่าเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่นั้นมีศักยภาพ มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ แต่พอใจอยู่ระดับขั้นที่ ๒ โดยไม่ขอยกระดับสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายกับสังคมภายนอก (ขั้นที่ ๓) ก็ได้ ถือว่าการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงนั้นๆ สิ้นสุดระยะเวลาการพัฒนาแค่ขั้นที่ ๒ (ถ้าเป็นพื้นที่ที่ตั้งใหม่ใช้ระยะเวลาดำเนินการรวมเป็น ๔ ปี)

♣ **ขั้นที่ ๓** พิจารณาจากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการขยายผลองค์ความรู้ เรื่องการผลิต การตลาด กลุ่มชนภายนอก สร้างเครือข่ายกิจกรรม และประสานภาคีความร่วมมือภาครัฐและเอกชน

พิจารณาจากชุมชนที่ผ่านการดำเนินงานขั้นที่ ๒ ที่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการพึ่งพาตนเองใน รูปแบบกลุ่ม พร้อมยกระดับ โดยการขยายผลองค์ความรู้ เรื่องการผลิตและการตลาด ทั้งในและนอกชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมให้หลากหลาย สร้างรายได้ให้กับกลุ่ม พร้อมประสานภาคีความร่วมมือ ภาครัฐและเอกชน ในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม พัฒนาและแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานสากล เกิดรายได้ที่มั่นคงและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ระยะเวลาดำเนินงาน ๑ ปี

ประเด็นการประเมิน

๑. กลุ่มมีเครือข่ายขยายผลองค์ความรู้ ทั้งในและนอกชุมชน
๒. ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า
๓. เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย

เกณฑ์และตัวชี้วัด

๑. ร้อยละ ๔๐ ของกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการสามารถขยายผลองค์ความรู้สู่ชุมชนทั้ง ภายใน/ภายนอกได้
๒. ร้อยละ ๓๐ ของผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า
๓. มีการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และปัจจัยการผลิต ระหว่างกลุ่ม/เครือข่าย
๔. มีช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอย่างน้อย ๒ ช่องทาง

วิธีการดำเนินงาน

ให้ทำการประเมินผลและสรุปบทเรียน เพื่อทราบถึงกระบวนการขับเคลื่อนของชุมชนนั้นๆ ประมาณเดือนสิงหาคมหรือกันยายน เพื่อเป็นต้นแบบการดำเนินงานในพื้นที่อื่นต่อไป